

УМОВИ ПРАЦІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ

Актуальність теми належних умов праці обумовлюється тим, що даний аспект праці значною мірою впливає не тільки на здоров'я людини та її впевненість у завтрашньому дні, а й значною мірою віддзеркалюють ефективність та продуктивність праці, економію всіх тих засобів та фінансових ресурсів, які при нехтуванні охороною праці доводиться витратити на відновлення працездатності і здоров'я постраждалих та на підтримку тих, хто не може вже працювати.

В процесі праці людина перебуває в контакт з предметом праці, знаряддями праці та іншими людьми. Крім цього, на людину діють різні фактори виробничого середовища, зокрема температура, вологість та швидкість руху повітря, параметри котрих не відповідають нормативним значенням, надмірний шум, вібрація, шкідливі виділення, електромагнітне та радіоактивне випромінювання тощо. Все це характеризує умови, в яких працює людина.

Таким чином, поняття умов праці складається з комплексу факторів, які впливають на діяльність людини. Усунути негативний вплив, тобто забезпечити нешкідливі та сприятливі умови праці, можна, виключаючи на робочих місцях шкідливі виробничі фактори, послаблюючи їх дію до допустимих норм чи меж, або забезпечуючи оптимальні умови праці.

Метою статті є розкрити зміст поняття «належні та безпечні умови праці» та визначити основні критерії, які формують означені умови праці. Актуальність статті полягає у якісно новому підході до розуміння належних та безпечних умов праці а також розкриттю змісту вказаних понять відповідно до сучасних умов ринкової економіки.

Питання належних та безпечних умов праці в своїх дослідженнях розглядали такі вчені, як В.С. Венедіктов, В.Г. Ротань, М.І. Іншин, К.Ю. Мельник, Н.Б. Болотіна та інші.

Умови праці – сукупність факторів виробничого середовища, які впливають на стан здоров'я та працездатність працівника в процесі праці, а також встановлена тривалість робочого часу та часу відпочинку, надання відпусток, оплата праці, а також заходи в галузі соціального забезпечення відповідно до законодавства про працю держави працевлаштування» [2].

Термін «умови праці» на пряму пов'язаний з поняттям працездатність. В свою чергу працездатність – це здатність людини до праці, що визначається рівнем її фізичних і психофізичних можливостей, а також станом здоров'я та професійною підготовкою. Умови праці мають як позитивний так і негативний вплив на працездатність людини, це залежить від того які саме робочі умови створенні для працівників на підприємстві.

Умови праці на виробництві диференціюються залежно від фактично визначених рівнів факторів виробничого середовища порівняно із санітарними нормами, правилами, гігієнічними нормативами, а також з урахуванням можливого шкідливого впливу їх на стан здоров'я працюючих.

Оптимальні умови праці (1-й клас) – умови, за яких зберігається не лише здоров'я працівників, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності. Оптимальні гігієнічні нормативи виробничих факторів встановлені для мікроклімату і факторів трудового процесу. Для інших факторів за оптимальні умовно приймаються такі умови праці, за яких несприятливі фактори виробничого середовища не перевищують рівнів, прийнятих за безпечні для населення.

Допустимі умови праці (2-й клас) – характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених гігієнічних нормативів, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку чи до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працівників та їх потомство в найближчому і віддаленому періодах, також не сприяють підвищенню працездатності персоналу, але й не знижують її.

Шкідливі умови праці (3-й клас) – характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих факторів, які перевищують гігієнічні нормативи і здатні несприятливо впливати на організм працівника чи на його потомство. Такі умови праці негативно відображаються на працездатності персоналу, працівник швидко стомлюється, відволікається, нервово збуджується. Шкідливі умови праці за ступенем перевищення гігієнічних нормативів і вираженості можливих змін в організмі працівників поділяються на чотири ступені.

Перший ступінь – умови праці характеризуються таким рівнем шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які, як правило, зумовлюють функціональні зміни, що виходять за межі фізіологічних коливань (останні відновлюються при тривалішій, ніж початок наступної зміни, перерві контакту зі шкідливими факторами) та збільшують ризик погіршення здоров'я.

Другий ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні спричинювати стійкі функціональні порушення, призводять у більшості випадків до зростання виробничо-зумовленої захворюваності, появи окремих ознак або легких форм професійної патології (як правило, без втрати професійної працездатності), що виникають після тривалої експозиції (10 років і більше).

Третій ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які призводять, окрім зростання виробничо-зумовленої захворюваності, до розвитку професійних захворювань, як правило, легкого і середнього ступенів важкості (з утратою професійної працездатності в період трудової діяльності).

Четвертий ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні призводити до значного зростання хронічної патології та рівнів

захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, а також важких форм професійних захворювань (з утратою загальної працездатності).

Небезпечні (екстремальні) умови праці (4-й клас) – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, вплив яких протягом робочої зміни (чи її частини) створює загрозу для життя, високий ризик виникнення важких форм професійних уражень. Даний тип умов праці знижує до нуля продуктивність людини, так як вона знаходиться в постійному переживанні за своє життя та здоров'я.

Отже, створення нормальних умов праці полягає в забезпеченні сприятливої обстановки на робочому місці, усунення важких фізичних робіт, праці у шкідливих та аварійних умовах, зниженні його монотонності, нервової напруженості і т.д.

Список використаної літератури:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України [Текст]: Підручник / Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева. – К.: Т-во Знання, КОО, 2006. – 564 с.
2. Гандзюк М. П. Основи охорони праці [Текст]: Посібник. / М.П. Гандзюк, Е.П. Желібо, О.М. Халімовський. – К.: Каравела 2003. – 405 с.
3. Калина А.В. Економіка праці [Текст]: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.В. Калина. – К.: МАУП, 2004. – 272 с.
4. Мамитов Є.Г. Необхідність інноваційних рішень в області охорони праці Довідник спеціаліста з охорони праці [Текст]/Є.Г. Мамитов; – К.: КНЕУ, 2008. – С. 88–97.
5. Москальова В. М. Основи охорони праці [Текст] / В. М. Москальова; Київська нац. економ. академія. – К.: Професіонал, 2006. – 666 с.